

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STVM01
VT08
Handledare: Ole Elgström

Vad räknas som mjuk balansering?

Om Venezuelas ambitioner att minska amerikanskt inflytande

Åsa Callmer

Abstract

This thesis deals with the concept of *soft balancing*, traditionally defined as the diplomatic means of restraining a dominant state's ability to exercise its military power. As the dominant power in today's unipolar system, the United States, and other states' behaviour towards it, is the focus of analysis. The aim of this thesis is to explore the possibilities of developing the concept of soft balancing so as to include strategies to restrain also the political and economic capabilities of a dominant power. The thesis also considers the possibilities of soft balancing that small states – to a large extent overlooked in existing theories on the subject - can possess.

As a state with policies that aim to reduce the U.S. influence in Latin America, Venezuela under socialist president Hugo Chávez is a highly interesting state to study in the light of this new perspective on soft balancing. The analysis of its foreign policies shows that a developed definition of soft balancing, that includes efforts to restrain the U.S. possibilities of “laying down the law” politically and economically, has good potential for explaining Venezuela's and other small states' behaviours in the unipolar system.

Nyckelord: soft balancing, Venezuela, USA, Latinamerika, internationella relationer.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
1.1	Syfte och frågeställningar.....	4
1.2	Metod och disposition.....	5
1.2.1	Metodologiska avvägningar samt avgränsningar.....	5
2	Teori.....	7
2.1	Maktbalansteori: Allianser och hård balansering.....	7
2.2	Mjuk balansering.....	8
2.2.1	Efter kalla kriget: Ny ordning kräver nya teorier.....	8
2.2.2	Mjuk kontra hård balansering: skillnader och likheter.....	9
2.2.3	En fråga om intentioner.....	10
2.2.4	Vad kännetecknar mjuk balansering?.....	10
2.2.5	Politisk retorik som balanseringsindikator?.....	11
2.2.6	Synen på militär kontra politisk och ekonomisk makt.....	12
2.2.7	Kräver balansering samarbete?.....	13
2.3	Kritik och alternativ.....	14
2.4	Operationalisering.....	16
3	Venezuelas utrikespolitik.....	18
3.1	Politisk utveckling under Chávez.....	18
3.2	Venezuela i internationella organisationer.....	19
3.3	USA: Hegemon och handelspartner.....	19
3.3.1	Militära ställningstaganden.....	20
3.3.2	Kontakter som upprör.....	21
3.4	Visionen om ett enat Latinamerika.....	21
3.4.1	Banco del Sur: Syd bestämmer villkoren.....	22
3.4.2	ALBA – det bolivarianska alternativet.....	22
3.5	Oljediplomati.....	23

3.6	Vågad retorik och multipolära intentioner	24
3.7	Vem lyssnar på Chávez?	24
4	Mjuk balansering - eller något annat?.....	26
4.1	Ur ett ”traditionellt” perspektiv	26
4.2	Alternativa förklaringar	27
4.3	Ur ett nytt perspektiv	27
4.3.1	Finns det anledning att utveckla teorin?.....	29
5	Slutsatser.....	30
6	Referenser.....	32

1 Inledning

Mjuk balansering - att med diplomatiska medel försöka begränsa en stormakts möjligheter att utöva sin makt – är något som har diskuterats mycket de senaste åren. Framför allt har diskussionerna aktualiserats i fråga om USA:s krig mot terrorismen och invasionen av Irak. I den pågående teoretiska diskussionen om huruvida det finns tendenser till mjuk balansering gentemot USA, hävdar vissa att en sådan redan äger rum och andra att det ännu inte existerar men att det är oundvikligt att andra stater så småningom utvecklar balanseringsstrategier mot den dominerande makten i den rådande globala ordningen. Ytterligare andra ifrågasätter starkt båda dessa linjer och menar att grunden till argumentationen om mjuk balansering har både teoretiska och empiriska brister.

De som argumenterar för att mjuk balansering gentemot USA redan äger rum hänvisar i första hand till Bush-administrationens unilaterala policier och kriget mot Irak som huvudsakliga orsaker till att andrangsstormakter har börjat betrakta USA som en hegemon vars makt bör hållas i schack (Walt 2005). Upprinnelsen till USA:s attack mot Irak och olika aktörers motstånd mot USA i det diplomatiska förspellet till attacken, lyfts också fram som de starkaste bevisen för att mjuk balansering mot USA existerar. Många kritiker av mjuk balanseringsteori menar å sin sida att andra stormakters agerande i Irakkonflikten inte är mer än normala diplomatiska friktioner.

Något som ofta är frånvarande i denna pågående diskussion är analyser av mindre staters agerande gentemot USA, om det inte handlar om stater som på grund av USA:s utrikespolitiska uttalanden har fog för att se USA som ett direkt hot. Detta gäller till exempel stater som Iran och Nordkorea. Istället uppehåller sig forskarna kring ”andra rangens stormakter”, som Kina, Indien, Frankrike och Storbritannien, beteenden gentemot USA (se t ex Paul 2005, Pape 2005). Man kan fråga sig om avsaknaden av analyser av mindre staters agerande gentemot USA beror på att teorin saknar förklaringskraft bortom andra rangens stormakter, eller på att det är mindre intressant att analysera mindre staters försök till balansering för att dessa inte kan ha lika stora konsekvenser för USA. Genom att till allra största delen behandla andrangsstormakter hävdas indirekt att enbart dessas förhållande till USA är intressant ur ett maktbalansperspektiv. Därmed utesluts den stora majoriteten av världens stater ur teorin. Det är denna uppsats utgångspunkt att förespråkarna för teorin därigenom gör sig själva en otjänst. En av de stater som indirekt utesluts är Venezuela, vars agerande de senaste åren visar på att president Hugo Chávez regering strävar efter en minskning av det amerikanska inflytandet i Latinamerika. Därför är just Venezuelas agerande intressant att studera utifrån ett balanseringsperspektiv.

1.1 Syfte och frågeställningar

Den här uppsatsen ämnar konfrontera de luckor som finns i teorin kring mjuk balansering vad gäller mindre stater, utifrån hypotesen att teorin bör kunna ha förklaringskraft även utanför det traditionella användningsområdet. Ett syfte är att undersöka om det är möjligt att utveckla begreppet för att även inkludera mindre stater, samt se om en sådan inkludering kan ge fruktbara resultat i applicerandet på verkliga förhållanden. Dessutom ifrågasätts teorins fokusering på begränsandet av den dominerande statens *militära* makt som det huvudsakliga målet för en balanserande stat. Ett parallellt syfte med denna uppsats är nämligen att undersöka om det är möjligt att utifrån existerande definitioner operationalisera begreppet mjuk balansering som försök att begränsa även en dominerande stats *ekonomiska* och *politiska* makt.

Det empiriska exemplet som kommer att studeras är Venezuela. Staten är intressant av många anledningar, inte minst på grund av president Hugo Chávez antiamerikanska retorik och det faktum att landet under Chávez ledning har gått i tåten för flera initiativ till fördjupade regionala samarbeten med i första hand andra latinamerikanska vänsterregeringar. Både i Chávez retorik och i regeringens arbete för en ökad regional integration kan man, direkt och indirekt, utläsa en bakomliggande strävan efter en större självständighet från USA, som är den utan jämförelse viktigaste handelspartnern för de sydamerikanska länderna och historiskt sett en makt med starkt politiskt inflytande i regionen. Detta strävande efter större självständighet, eller snarare oavhängighet, från USA kan i sig inte ses som en balanseringsstrategi utan beror självklart på flera olika faktorer. Dock är det i det teoretiska sammanhanget ytterst intressant att applicera teorin om mjuk balansering på några av de strategier som Venezuela har använt sig av för att minska amerikanskt inflytande, för att se om ett eller flera av dessa exempel kan klassificeras som mjuk balansering utifrån den operationalisering som här görs. Förhoppningen är att analysen ska ge svar på om huruvida det finns anledningar att utveckla teorin om mjuk balansering.

De frågeställningar som analysen kommer att utgå ifrån är:

- Hur kan begreppet mjuk balansering utvecklas och operationaliseras för att inkludera försök att begränsa andra former av makt än den militära, samt för att kunna användas i analyser av mindre staters beteenden?
- Kan Venezuelas strategier för att minska amerikanskt inflytande definieras som mjuk balansering utifrån denna utvecklade definition?

1.2 Metod och disposition

Denna uppsats kommer i huvudsak att behandla det teoretiska ramverket kring mjuk balansering, *soft balancing*. Detta ramverk är utvecklat från traditionell maktbalans teori och teorier om hård balansering. I syfte att underlätta för läsaren kommer därför den teoretiska delen av uppsatsen att inledas med en kort presentation av grunderna i dessa teorier.

Efter en genomgång av de teorier som finns tillgängliga om mjuk balansering, samt delar av den kritik som finns mot dem, kommer tyngdpunkten att läggas på en operationalisering av mjuk balansering. Huruvida detta försök att utveckla begreppet är fruktbart kommer sedan att testas i uppsatsens empiriska del, där operationaliseringen appliceras på ett antal exempel på Venezuelas utrikespolitiska strategier. Dessa analyseras både utifrån existerande definitioner av mjuk balansering och utifrån den nya operationaliseringen. De exempel som analyseras har valts dels för att de kännetecknar landets utrikespolitik i stort och dels för att det i första hand är dessa strategier som har påverkat och påverkar landets relation till USA.

1.2.1 Metodologiska avvägningar samt avgränsningar

Anledningen till att välja just Venezuelas utrikespolitik som empiriskt exempel i denna analys kan ifrågasättas. Landet kan på flera sätt betraktas som ett avvikande fall med sin högljudda antiamerikanska retorik, excentriske ledare och den venezolanska regimens starka ideologiska och socialistiska prägel. Även om flera latinamerikanska stater under senare tid har anslutit sig till den latinamerikanska ”vänstervågen” med folkvalda vänsterregimer måste Hugo Chávez fortfarande ses som mer radikal än sina latinamerikanska presidentkollegor, möjligtvis med undantag för Bolivias president Evo Morales. Utöver detta är Venezuela ett mycket speciellt fall på grund av den relativa ekonomiska styrka som man innehar i regionen tack vare sina stora oljeresurser. Oljan möjliggör för Venezuela att ha en viss hållhake på USA samtidigt som det är en bas för ekonomiskt samarbete både med grannländer och med viktiga ekonomiska kraftstater som Kina. Just de stora oljetillgångarna sätter landet i en position som det delar med få andra: de gör Venezuela till en ekonomisk kraft att räkna med i regionen, trots att landet är en liten stat i det internationella sammanhanget.¹ Av denna anledning kan analysen i denna uppsats möjligen få svårt att dra slutsatser som kan vara applicerbara på andra mindre stater som inte har samma möjligheter att söka ekonomiskt

¹ Venezuela definieras här som en liten stat i kontrast till de andrangsstormakter som nämns i litteraturen om mjuk balansering. Exempel på sådana stater är Ryssland, Kina, Frankrike och Tyskland (Paul 2005, Pape 2005). En mer korrekt benämning i sammanhanget är därför kanske snarare ”mindre” stat, i bemärkelsen att det handlar om stater som har mindre makt i det internationella sammanhanget än dessa andrangsstormakter.

oberoende från USA som Venezuela har.

Å andra sidan är Venezuela, i skenet av de frågor som ställs i denna uppsats, högst intressant av liknande anledningar. Den socialistiska regimen aktualiserar frågan om ekonomiska faktorer inom mjuk balanseringsteori eftersom den ställer frågan om maktdistributionen inom det ekonomiska systemet på sin spets. Att analysera Venezuelas relation till USA under de tio år som Chávez har varit president kan också bidra till en intressant diskussion om framtida relationer mellan USA och andra latinamerikanska stater i ljuset av den pågående vänstervridningen av politiken i regionen.

Valet av Venezuela kan anses vara något problematiskt då risken för tendentiösa källor är ganska stor. Jag har i mitt urval av referenser gjort mitt bästa för att hålla mig till officiella källor samt artiklar av nyhetskaraktär. Den teoretiska diskussionen bygger på vetenskapliga artiklar och böcker som behandlar mjuk balansering eller annan form av maktbalans teori. Det bör också påpekas att de citat från spanska källor som presenteras i denna uppsats har översatts av författaren själv, om inget annat anges.

Ett medvetet val har varit att avstå från att analysera huruvida Venezuelas eventuella balanseringsstrategier har varit framgångsrika eller inte. Detta skulle vara intressant att undersöka men faller utanför denna uppsats ramar, då denna fokuserar på de utrikespolitiska strategiernas natur och inte på deras effektivitet.

2 Teori

2.1 Maktbalansteori: Allianser och hård balansering

Traditionell maktbalansteori är en del av realistisk teoribildning och har använts i stor utsträckning inom studiet av internationell politik, bland annat för att förklara staters agerande under kalla kriget. Teorin bygger på en syn på maktbalans som en hörnsten i det internationella systemet, där balans i maktförhållanden mellan de större staterna skapar stabilitet. Makten behöver inte vara helt jämnt fördelad mellan de större staterna, men för att det ska finnas balans i systemet bör det inte finnas någon markant skillnad i makt mellan dess två mäktigaste stater. Om en sådan skillnad existerar, är systemet i obalans (Mearsheimer 2001: 337). Enligt realismen utgör andra stater i det internationella systemet alltid potentiella hot och en obalans är något som måste uppvägas genom balansering av makten. Inom bipolära system är den vanligaste strategin att balansera mot den andra makten genom intern balansering, det vill säga militär upprustning och ökade satsningar på försvar. Extern balansering - att balansera den dominerande makten genom formandet av allianser med andra stater – används främst som utrikespolitisk strategi inom multipolära system, där även intern balansering kan användas (Pape 2005: 15). En central tanke inom klassisk maktbalansteori är att stater formar allianser med syftet att förhindra att bli dominerade av starkare stater (Walt 1987: 18).

En viktig skiljelinje går mellan teorin om *balance of power* och den om *balance of threats*. Den förra är mer ursprunglig maktbalansteori och behandlar just fördelningen av den konkreta makten, i form av kapacitet, och staters strategier för att balansera de mäktigaste staterna och på så vis behålla balansen i systemet. Enligt klassisk realism strävar stater efter mer makt i systemet. Waltz å sin sida menar att stater i första hand strävar efter att överleva och därför är det viktigaste att upprätthålla systemets maktbalans (Mearsheimer 2001: 19-20; Waltz 1979: 126). Den senare teorin, utvecklad i första hand av Stephen Walt, berör balansen av hot och utgår från tesen att stater tenderar att alliera sig med eller emot den stat som utgör det största hotet, även om denna kanske inte är den mäktigaste staten i fråga om kapacitet och resurser. Tyngdpunkten ligger alltså på det hot som stater utgör för varandra, vilket enligt Walt är en faktor som bestäms av staters sammanlagda makt, geografisk närhet till staten i fråga, deras offensiva makt samt deras aggressiva intentioner (Walt 1987: 21-25).

Enligt Walt har stater två huvudsakliga val när de konfronteras med ett externt hot: *balancing* och *bandwagoning*. Här innebär *balancing* att alliera sig med andra

mot det uppfattade hotet, medan bandwagoning betyder att man istället allierar sig med den aktör som man upplever som hotfull (Walt 1987: 17).

2.2 Mjuk balansering

2.2.1 Efter kalla kriget: Ny ordning kräver nya teorier

Sedan Sovjetunionens fall och slutet på kalla kriget, har diskussionerna om balansering förändrats i takt med att det nya internationella systemet, med USA som en stark unipolär makt, har vuxit fram. Många menar att traditionell maktbalansteori misslyckas med att förklara staters agerande i den globala ordning som nu råder. Paul menar att en av de grundläggande anledningarna för stater att välja hård balansering som utrikespolitisk strategi, nämligen deras rädsla att förlora sin suveränitet till en hegemonmakt, är mindre framträdande sedan det kalla krigets slut (Paul 2005: 54). Däremot finns bland mindre stater fortfarande en oro i fråga om USA:s unilaterala utrikespolitik. Därför kan mjuk balansering vara en metod att ta till för att försöka tygla amerikansk makt utan att nödvändigtvis provocera USA att bestraffa dem som använder sig av metoden (Paul 2005: 71). Paul menar också att detta är en anledning att utvidga maktbalansteorins "scope": Om man med balansering menar ett minskande av den hegemoniska aktörens makt och hotfulla beteende, bör andra strategier än de traditionella (kapprustning och alliansbildning) inkluderas i maktbalansteorin (Paul 2005: 71).

Pape menar å sin sida att balanserande gentemot en ledare i ett unipolärt system inte fungerar enligt de regler som finns inom andra maktbalanssystem. Enligt Pape är intern balansering inget alternativ att ta till mot en unipolär ledare, eftersom en ensam stat inte själv kan öka sina militära eller ekonomiska resurser tillräckligt för att utmana den dominerande makten. Även extern balansering är svår att uppnå i ett unipolärt system på grund av de svårigheter som stater kommer att möta när de försöker koordinera sina aktiviteter. Av dessa anledningar är mjuk balansering en duglig strategi för andrarangsstormakter att ta till för att hantera de koordineringsproblem som kan uppstå (Pape 2005: 15).

Exemplen på förekomsten av strategier som kan kännetecknas som mjuk balansering är relativt få, åtminstone fram tills för några år sedan. Detta trots att maktfördelningen i det nuvarande internationella systemet är "about as *unbalanced* as it has ever been" (Walt 2004: 12). Den svaga balanseringstendensen förklaras på olika sätt. En av de vanligaste är att USA av de allra flesta stater i det internationella systemet hitintills har betraktats som en supermakt med välvilliga intentioner, och alltså inte som något hot (se t.ex. Pape 2005: 19-20). Kritiker av begreppet mjuk balansering förklarar också avsaknaden av balanseringstendenser med att stater under nuvarande förhållanden helt enkelt saknar motiv att strategiskt tävla mot USA därför att de allra flesta stater inte

hotas direkt av USA:s utrikespolitiska strategier efter 11 september (Lieber & Alexander 2005: 139).

Det bör understrykas att teorierna om mjuk balansering har växt fram i det unipolära systemet efter kalla krigets slut och att det därför är USA, i rollen som det internationella systemets dominerande stormakt, som är i fokus för diskussionerna.

2.2.2 Mjuk kontra hård balansering: skillnader och likheter

Den tydligaste skillnaden mellan mjuk och hård balansering är att den förra inte använder sig av militära medel för att balansera mot en dominerande stormakt. Istället används i första hand diplomatiska medel: samarbete med andra stater och utnyttjande av olika instrument inom ramen för internationella organisationer såsom FN och Nato. Ett exempel som ofta ges i sammanhanget är andra staters ansträngningar inom FN för att försöka hindra USA:s intervention i Irak. Det handlar alltså inte om upprustning eller militära alliansbildningar utan helt enkelt om ”mjukare” strategier. Fortfarande är dock det huvudsakliga målet detsamma som för hård balansering: den dominerande statens utövande av militär makt. Även om man använder sig av ickemilitära verktyg är syftet med mjuk balansering alltså fortfarande att få en verklig effekt, om än indirekt, på den dominerande statens möjlighet att använda sin militära styrka mot andra stater (Pape 2005: 36).

En annan viktig skillnad handlar om synen på maktbalanssystemet. Stephen Walt formulerar skillnaden mellan hård och mjuk balansering på följande sätt:

”Hard” balancing focuses on the overall balance of power and seeks to assemble a countervailing coalition that will be strong enough to keep the dominant power in check. By contrast, soft balancing does not seek or expect to alter the overall distribution of capabilities. Instead, a strategy of soft balancing accepts the current balance of power but seeks to obtain better outcomes within it (Walt 2005: 126).

Enligt Walt är alltså en viktig skillnad mellan hårt och mjukt balanserande att stater med den tidigare strategin försöker hantera en obalans i maktsystemet genom att väga upp den dominerande maktens styrka, medan en stat som ägnar sig åt den senare metoden istället accepterar maktdistributionen som den ser ut och helt enkelt försöker att stärka sina odds inom de givna ramarna. Det avgörande för stater som ägnar sig åt mjuk balansering behöver alltså inte vara att de har en bakomliggande önskan att förändra den rådande maktbalansen, bara att de i det nuvarande systemet med USA-dominans vill minska USA:s möjligheter att ”impose its preferences on others” (Walt 2005: 127). Pape å sin sida definierar balansering, både hård och mjuk, som en metod för att jämna ut oddsen i en tävling mellan starka och svaga stater. Han menar att stater balanserar när de agerar med syfte att försvåra för starkare stater att använda sig av sin militära överlägsenhet gentemot andra. Detta går att göra ”mjukt”, utan att direkt konfrontera den starkare staten med sina egna styrkor (Pape 2005: 36).

2.2.3 En fråga om intentioner

Inom mjuk balansering läggs ganska stort fokus på hur den dominerande maktens intentioner uppfattas av andra stater.² Även detta går att hänvisa till det unipolära systemet - rädslan för indirekta hot tenderar att vara större inom unipolära system än inom andra maktsystem, hävdar Pape, och fortsätter: ”This logic implies that perceptions of the most powerful state’s intentions are more important in unipolar than in multipolar worlds” (Pape 2005: 14). Detta menar Pape beror på den unipolära maktens överväldigande dominans, som betyder att även en mindre förändring i sättet som andra uppfattar aggressiviteten i dess intentioner på kan innebära en betydelsefull ökning av rädslan för supermaktens intentioner att uppnå global hegemonstatus (Pape 2005: 14). Ikenberry argumenterar längs samma linje när han menar att de globala reaktionerna på USA:s makt drivs av frustration och oro över de skarpa skillnaderna i maktdistributionen i världen och att USA:s storlek betyder att även små förändringar i landets politik kan få enorma konsekvenser för andra stater (Ikenberry 2001: 3).

Att stater syn på den dominerande statens intentioner är av betydelse blir tydligt inte minst när man ser på hur andra stater inställning till USA har förändrats i takt med att Bushadministrationens utrikespolitik har antagit en alltmer unilateral form. Av de diskussioner som idag behandlar mjuk balansering rör den största delen just reaktioner på amerikansk utrikespolitik och dess förändring efter 11 september-attacken. Utvecklingen av den nya utrikespolitiska strategin har, menar många, förändrat synen på USA som en supermakt med välmenande intentioner och många stater har istället kommit att betrakta USA på ett negativt sätt, som ett hot mot den globala ordningen (Walt 2005: 31, Pape 2005: 43-44). Att andra stater reagerar för att begränsa USA:s möjligheter att driva igenom sina utrikespolitiska strategier är med andra ord en konsekvens av att de upplever USA:s intentioner som hotfulla och potentiellt skadliga för andra stater. Pape konstaterar att de reaktioner som kan tolkas som mjuk balansering inte i första hand handlar om att den amerikanska makten i sig uppfattas som hotfull, utan om att man oroar sig för de amerikanska intentionerna: ”At bottom, the world’s major powers are reacting to concerns over U.S. intentions, not U.S. capabilities” (Pape 2005: 45).

2.2.4 Vad kännetecknar mjuk balansering?

Paul listar tre villkor för att mjuk balansering ska vara aktuellt som utrikespolitisk strategi. För det första, menar han, ska den rådande hegemonens makt och militära

² Intentioner uppmärksammas även inom teorin kring hård balansering, om än inte i samma utsträckning. Till exempel menar Walt (inom ramen för ”balance of threat”) att det är troligt att uppfattningar om intentioner spelar en avgörande roll när stater väljer allianspartners och att om en stat har aggressiva intentioner kan detta vara mer avgörande för andra stater alliansskapande än statens verkliga militära makt (Walt 1987: 25-26).

beteende vara en källa till oro för andra stater, men inte allvarligt hota eller utmana deras suveränitet. För det andra ska den dominerande staten vara en betydande källa till kollektiv egendom både inom säkerhetsområdet och det ekonomiska området och inte kunna ersättas lättvindigt. Slutligen bör även villkoret om att det ska vara svårt för den dominerande staten att slå tillbaka mot balanseringsförsöken, på grund av dess diskreta natur eller för att de inte direkt utmanar den dominerande staten, uppfyllas (Paul 2005: 59).

Pape (2005) presenterar fyra mekanismer av mjuk balansering som alla kan verka för att försvaga en dominerande stats militära makt:

1. *Territoriellt nekande*: att neka den dominerande statens militära styrkor tillträde till tredje parts territorium, luftrum eller hamnar.
2. *Fördröjande diplomati*: att med hjälp av internationella institutioner eller diplomatiska manövrar fördröja den dominerande maktens krigsplaner.
3. *Ekonomiskt stärkande*: Att omfördela den relativa ekonomiska makten till förmån för den svagare sidan, för att på sikt försvaga den dominerande statens ekonomi och på så sätt minska dess militära överlägsenhet. Detta kan till exempel göras genom handelssamarbeten som utesluter den dominerande staten,
4. *Signalera beslutsamhet om balansering*. Här menar Pape att en kärnfaktor i mjuk balansering är att alla samarbetande stater ska kunna visa att man är beslutsam att motarbeta supermaktens framtida ambitioner (Pape 2005: 36-37).

Vad gäller den sista punkten, menar Pape att mjuk balansering kan hjälpa till att koordinera staters förväntningar på varandra. Om flera stater upprepade gånger kan samarbeta utifrån de övriga balanseringsmekanismerna, bör deras tillit till varandras intentioner att samarbeta mot den unipolära makten öka.

Tidigare har Pape även skrivit att om Europa (sic!), Kina, Ryssland eller andra regionalt viktiga stater skulle ge ekonomiskt stöd till de av USA kallade ”skurkstaterna”, skulle det också kunna anses vara mjuk balansering. Ett sådant stöd skulle, förutom att styrka dessa stater, gå emot Bush-administrationens policier och tydligt visa på en beslutsamhet i att motarbeta av USA genom att stödja dess fiender (Pape 2003).

Ytterligare en ”motståndsstrategi” som kan falla under begreppet mjuk balansering presenteras av Walt. Han pekar på utvecklingsländernas samarbete inom grupper som G20, G33 och andra sammanslutningar inom WTO:s Doha-runda och hur detta samarbete stärker ländernas position i förhandlingarna när de tillsammans kan trycka på för sina gemensamma intressen (Walt 2005: 127-128).

2.2.5 Politisk retorik som balanseringsindikator?

Det kan innebära en risk att förlita sig på politisk retorik som källa för att hävda någonting om en stats balanseringsintentioner. Å ena sidan kan stater som har ett intresse av balanseringsstrategier välja att inte tala högt om det; å andra sidan kan

politiska ledare använda sig av antiamerikansk retorik eller uttala balanserande intentioner utan att detta har någon förankring i deras förda utrikespolitik. Anledningarna till att använda sig av sådan retorik kan enligt Brooks och Wohlforth vara flera, till exempel att göra sig populär på hemmaplan, stimulera regionalt samarbete och bättra på sina odds i förhandlingar med USA genom att söka stöd hos andra stater. Författarna drar därför slutsatsen att retorik är en bristfällig indikator på förekomsten av mjuk balansering (Brooks & Wohlforth 2005: 81-82).

Medveten om denna viktiga kritik har jag i denna uppsats ändå valt att se retorik som en balanseringsindikator, i den mån den är konsekvent och avspeglas i den förda politiken. Det finns också forskning som visar på att det är kostsamt för politiska ledare att komma med tomma löften och hot i den internationella politiken eftersom det straffar sig hos hemmapubliken (se t ex Tomz 2007: 831, 837).

2.2.6 Synen på militär kontra politisk och ekonomisk makt

Även i teoribildningen kring mjuk balansering anses det primära målet vara den dominerande statens *militära* makt och dess möjligheter att använda sig av denna, precis som i hård balansering. Frågan som uppkommer här är varför man inte har utvecklat konceptet med mjuk balansering ytterligare.

Denna fråga aktualiseras när man ser till mindre stater och vad som kännetecknar de hot som de upplever från mer dominanta stater. Det handlar nämligen inte bara om militära hot, utan även om ekonomiska, sociala och kulturella sådana. Wiberg påpekar att den ökade ekonomiska interdependensen mellan världens länder har bidragit till att den relativa betydelsen av ekonomiska hot mot staters självständighet har ökat i jämförelse med militära hot (Wiberg 1987: 341). En anledning till detta är att det ömsesidiga ekonomiska beroendet tenderar att vara asymmetriskt till mindre staters nackdel, det vill säga att mindre stater kan vara i högsta grad beroende av en eller ett fåtal större stater samtidigt som dessas handel med de mindre staterna utgör endast en mycket liten del av deras totala handel. En annan anledning är att små stater är betydligt mer benägna än större att vara beroende av ett fåtal produkter för export, något som inte minst gäller för utvecklingsländer. Enligt Wiberg är en stats kontroll över sin egen ekonomi ofta en uppgift av minst lika stor omfattning som att förhindra extern militär aggression. (Wiberg 1987: 342-343).

Hurrell (2006) menar att man inte bör avgränsa mjuk balansering till att gälla enbart under sådana villkor där obalans i maktförhållanden medför ett direkt hot mot andra staters säkerhet. Då riskerar man att förminska den roll som amerikansk makt och utrikespolitik spelar i utformandet av andra staters policier:

The problem of unbalanced power is not that it leads inexorably to a military threat; it is rather that radically unbalanced power will permit the powerful to 'lay down the law' to the less powerful, to skew the terms of cooperation in its own favour, to impose its own values and ways of doing things, and to undermine the procedural rules on which stable and legitimate cooperation must inevitably depend (Hurrell 2006: 16).

Hurrell menar alltså att det centrala problemet med obalans i maktförhållanden är att det tillåter den stat som har makten på sin sida att sätta spelreglerna för de svagare aktörerna inom en rad olika områden. Av denna anledning är det uppfattade behovet av att hålla USA:s makt i schack ett viktigt element i utformandet av till exempel Brasiliens, Kinas, Indiens och Rysslands utrikespolitiska policies. Som exempel nämner Hurrell att den politik som Brasilien och Indien driver inom WTO har en stark direkt koppling till maktkoncentrationen i världssystemet och inte enbart kan ses som en produkt av att ländernas intressen skiljer sig från USA:s i enskilda frågor (Hurrell 2006: 16).

Om en obalans i maktförhållanden leder till att den dominerande staten ges möjlighet att bestämma spelets regler på den internationella spelplanen, är det en logisk tanke att andra stater vill öka sina möjligheter att själva påverka reglerna genom att försöka balansera mot den dominerande makten. När obalansen, som till exempel inom WTO, beror på ekonomisk makt och inte på militär styrka, är det också en logisk slutsats att det är detta ekonomiska maktövertag som då bör vara målet för balanseringsförsöken. Detta stärks även av det faktum att Walt definierar utvecklingsländernas samarbete i WTO som en form av mjuk balansering.

Något som också bör tas upp i sammanhanget är sambandet mellan militär och ekonomisk styrka:

Militarily strong, threatening states that are the targets of balancing efforts usually derive their military superiority from possession of great economic strength. One way of balancing effectively, at least in the long run, would be to shift relative economic power in favour of the weaker side (Pape 2005: 37).

Dominerande staters militära övertag går alltså enligt Pape vanligtvis att härleda till en stark ekonomi. Att rikta sig mot en sådan stats ekonomi om man är intresserad av att minska dess militära dominans kan därför vara effektivt på längre sikt när det gäller att skapa balans. Ett sätt att skifta den relativa ekonomiska makten kan vara att skapa regionala handelsblock som ökar medlemsstaternas handel och ekonomiska tillväxt samtidigt som de riktar handeln bort från ickemedlemmar. Om den dominerande staten kan uteslutas från de viktigaste ekonomiska samarbetena, kan dess handel och tillväxt sjunka med tiden. På sikt minskar då också statens militära kapacitet eftersom resurserna som krävs för att underhålla den minskar (Pape 2005: 37).

2.2.7 Kräver balansering samarbete?

I linje med argument om extern balansering inom traditionell maktbalansteori, verkar tanken på att balansering innebär samarbete och alliansbildning vara något som är i det närmaste underförstått inom mjuk balanseringsteori. Detta kan till viss del förklaras med det faktum att idéerna om mjuk balansering har vuxit fram i det unipolära systemet, där inte ens en koalition av flera andrarangsstater skulle ha någon realistisk möjlighet att utmana USA militärt. Till exempel hävdar Pape att

”balancing against a unipolar leader cannot be done by any state alone;...only...by several second ranked states acting collectively” (Pape 2005: 16). Samarbete mellan flera andrarakade stormakter är alltså enligt Pape nödvändigt för att kunna balansera mot USA.

Även Walt hävdar betydelsen av samarbete och koordination för att ett beteende ska räknas som mjuk balansering, när han definierar begreppet som ett *medvetet koordinerande* av diplomatiskt agerande med syfte att uppnå ett utfall som går emot USA:s preferenser, ett utfall som inte kan uppnås om inte de balanserande aktörerna stöttar varandra i någon mån (Walt 2005: 126).

En annan tänkbar förklaring till att mjuk balansering sällan lyfts fram som en strategi som ett land kan utöva ensam, är frågan om strategins möjligheter att lyckas, det vill säga dess effektivitet. En stat som ensam försöker balansera mot USA har av uppenbara skäl betydligt mindre chanser att lyckas än vad en koalition av stater har. Därför är också sannolikheten att en stat väljer en sådan balanseringsstrategi mindre än att den väljer att söka samarbete med andra. Detta utesluter dock inte att stater kan hysa intentioner om att minska amerikansk makt och stärka sina egna odds i systemet även på egen hand.

Denna problematik aktualiseras till viss del i teorin som rör så kallad asymmetrisk balansering. Det handlar här om intentioner att balansera amerikansk makt hos aktörer som är långt underlägsna USA men som ses som allvarliga hot av den amerikanska regimen. I första hand gäller detta terroristgrupper och de av USA utmålade ”skurkstaterna”, Nordkorea och Iran. På grund av att dessa aktörer har större anledning att känna sig hotade av USA:s utrikespolitiska linje än andra men har begränsade möjligheter att ägna sig åt balansering i traditionell mening, betecknar vissa deras beteende som en form av asymmetrisk balansering (Lieber & Alexander 2005:138). Denna tar sig uttryck i terroristaktiviteter samt satsningar på massförstörelsevapen. Även om begreppet asymmetrisk balansering används för att beteckna en viss form av hård balansering, talar användandet av det för att balanserande intentioner inte nödvändigtvis måste innebära en realistisk möjlighet till faktisk balansering av dominansen; snarare handlar det om att visa att man utmanar den amerikanska makten.

2.3 Kritik och alternativ

En kritik som förs fram mot teorin kring mjuk balansering är att de utrikespolitiska strategier som förespråkare för teorin pekar ut som exempel på mjuk balansering, i själva verket är svåra att skilja från ”normala diplomatiska friktioner” (Lieber & Alexander 2005: 133) och ofta kan förklaras bero på andra orsaker än just intentioner om balanserandet i sig. Brooks och Wohlforth menar att något som saknas i litteraturen är ett erkännande av att det existerar andra faktorer än mjuk balansering som kan förklara staters ageranden för att begränsa USA:s dominans. På grund av detta menar de att analytiker tenderar att behandla i stort sett varje beteende som komplicerar amerikansk utrikespolitik som mjuk balansering (Brooks & Wohlforth 2005: 79). Författarna menar att följande fyra

alternativa förklaringar ligger bakom de flesta av de utrikespolitiska strategier som förespråkare för mjuk balansering tenderar att kalla just det:

Ekonomiska intressen: En regerings intresse av att öka landets ekonomiska tillväxt eller uppnå ekonomiska mål behöver inte på något sätt vara relaterat till det potentiella hot som USA kan tänkas utgöra, även om den valda politiken kan få som konsekvens att den försvårar amerikanska utrikespolitiska mål.

Regionala säkerhetsöverväganden: Stater har flera incitament för att utöka säkerhetssamarbetet med andra stater. Deras ansträngningar för att öka sin egen säkerhet kan resultera i att den relativa makten förändras till USA:s nackdel, även om begränsandet av amerikansk hegemoni inte är någon bakomliggande drivkraft för ansträngningarna.

Oenighet om policies: Stater kan agera på ett sätt som begränsar USA därför att de har svårt att acceptera vissa amerikanska policies. Om de motsätter sig en policy på grund av att de anser den olämplig, och inte för att de tror att den direkt hotar deras säkerhet eller för att motståndet mot den har som syfte att reducera amerikansk makt på längre sikt, kan inte ett sådant motarbetande av specifika policies räknas som mjuk balansering.

Nationella politiska incitament: Ledare som egentligen inte har något allmänt intresse av att minska amerikansk makt, kan ändå välja att motarbeta USA i en viss fråga därför att det ger dem ökat stöd från den inhemska opinionen (Brooks & Wohlforth 2005: 79-80).

Dessutom kan ett motstånd mot USA ha en lång historia i ett land och bero på olika politiska, kulturella och historiska faktorer som går betydligt längre tillbaka än USA:s förändrade utrikespolitiska strategier eller dess status som unipolär makt. Sammanfattningsvis är det enligt Brooks och Wohlforth enbart opposition som är en tydlig reaktion på ett säkerhetshot från amerikanskt håll som kan ses som ett uttryck för mjuk balansering (Brooks och Wohlforth 2005: 79-80).

Det faktum att forskare som behandlar mjuk balansering anklagas för begreppets "luddighet" och för att de tenderar att se i stort sett alla diplomatiska medel som motarbetar USA som exempel på mjuka balanseringsstrategier, visar på vikten av noggrannhet i utformandet av kriterier för vad som kan anses vara mjuk balansering. Om begreppet ska vara teoretiskt hållbart krävs att det ska gå att avgöra vad det är som kännetecknar mjuk balansering och att det ska vara möjligt att tydligt avskilja sådana exempel från det som Lieber och Alexander kallar "normala diplomatiska friktioner". För att motverka att sådant agerande som Brooks och Wohlforths beskriver räknas som mjuk balansering, menar de att mjuk balansering "must be linked causally to the systemic concentration of power in the United States" samt definierar det som agerande som inte hade valts av övriga stater om USA inte var så mäktigt som det är (Brooks & Wohlforth 2005: 78). Denna definition är viktig att ha i åtanke.

2.4 Operationalisering

Flera element måste tas hänsyn till i operationaliseringen av begreppet mjuk balansering. För det första kan inte kopplingen till traditionell maktbalans teori klippas av, inte heller är detta syftet. Synen på balans, och avsaknad av sådan, i det internationella systemet är grundläggande för det teoretiska ramverk som mjuk balansering är uppbyggt av. I denna uppsats operationalisering finns dock en skepsis i fråga om balansering som förutsättande en verklig intention att återställa balansen i det obalanserade internationella systemet. Istället får Walts definition av mjuk balansering fungera som en utgångspunkt för en definition som kan appliceras även på mindre staters beteenden. Enligt Walt är valet av en mjuk balanseringsstrategi inte ett försök att uppväga den i systemet dominerande statens makt; istället innebär valet ett acceptering av den rådande maktbalansen och en ansträngning att stärka sina odds för att förbättra sin situation inom systemet (Walt 2004: 14).

Vad gäller frågan om samarbete och om sådant är en avgörande faktor för om ett lands strategier ska kunna kallas balansering, bör den ses i ljuset av de övriga faktorerna som här har behandlats. Det viktiga för att avgöra om en strategi är av balanseringsnatur är att se på statens *intentioner* med den förda politiken: om ett av huvudmålen är att försöka minska amerikansk dominans så bör det kunna räknas som en balanseringsstrategi även om denna blir betydligt mindre effektiv om den drivs av en ensam stat istället för flera samarbetande. Graden av effektivitet påverkas av hur många parter som samarbetar, men det hindrar inte att en ensam stat kan ha som mål att till exempel försvåra för USA att sätta spelreglerna i internationella förhandlingar.

En viktig poäng som denna översikt av mjuk balanseringslitteratur har ämnat belysa är att teorin kring mjuk balansering är alltför fokuserad på begränsandet av militär makt. När det gäller mindre stater, som i detta fall, ökar den relativa betydelsen av ekonomiska hot jämfört med militära från en dominerande stat i takt med en ökande ekonomisk interdependens, enligt Wiberg. Dessutom: eftersom militär styrka i de flesta fall lutar sig mot betydande ekonomiska resurser, är det logiskt att rikta balanseringsintentionerna mot en stats ekonomi. Om man som Hurrell ser mjuk balansering som en strategi för att motarbeta en dominerande stats möjligheter att bestämma spelreglerna på den internationella politiska arenan, följer att mjuk balansering borde kunna definieras som försök att minska en dominerande stats inflytande inom alla de sfärer där den gör just det. Här ska också tas hänsyn till Brooks och Wohlforths påpekande att mjuka balanseringsstrategier ska kunna gå att koppla till den systematiska maktkoncentrationen och inte skulle användas om USA inte var så dominerande.

Med ovanstående i åtanke utgår analysen i denna uppsats från följande förståelse av mjuk balansering: Att med ickemilitära medel, ofta i koordination med andra aktörer, försöka begränsa den dominerande maktens möjligheter att använda sin militära, politiska och ekonomiska överlägsenhet till andra staters nackdel. Syftet med agerandet är att förbättra sina odds i den rådande maktbalansen och/eller att på sikt stärka sin relativa makt i världsordningen.

Agerandet ska kunna kopplas till USA:s dominans och även om en begränsning av amerikansk makt inte nödvändigtvis måste vara det enda målet med ett balanseringsstrategiskt agerande, måste det vara ett av de centrala målen. Balanserandet bör också kunna ses mot en bakgrund av hur den dominerande maktens intentioner uppfattas av de balanserande aktörerna, utifrån hypotesen att stater inte balanserar mot en unipolär makt vars intentioner eller dominans i sig inte uppfattas som ett hot.

3 Venezuelas utrikespolitik

I detta kapitel ges en översikt av den venezolanska utrikespolitiken under Hugo Chávez, med fokus på Venezuelas relation till USA och till andra latinamerikanska stater. Syftet är att presentera ett empiriskt material som i nästa kapitel kommer att analyseras utifrån ovanstående operationalisering, för att se om några av de venezolanska strategierna är att betrakta som mjuk balansering.

3.1 Politisk utveckling under Chávez

Hugo Chávez Frías, president i Venezuela sedan 1998, är älskad och hatad. Han har gjort sig känd för sin högljudda kritik av amerikansk imperialism och den nyliberala världsordningen och väcker starka känslor både i Venezuela och runtom i världen. Hos många väcker han hopp om förändring och han har blivit en symbol för kampen för en alternativ världsordning. Andra ifrågasätter hans auktoritära ledarstil och menar att han utgör ett hot mot ekonomiska och politiska intressen.

Inrikes har Chávez satsat stora resurser på att minska fattigdomen i landet och för att få resurser till detta har han drivit en linje med förstatligande av landets strategiska tillgångar (till exempel olja och gas) samt nya lagar om ökade royalties och skatter för de utländska oljebolag som verkar i landet (Kozloff 2005). Under Chávez tidiga presidentår tryckte Venezuela på inom OPEC för en ”rättvis ersättning” till de oljeproducerande utvecklingsländerna (CNN 2000). Sedan Chávez tillträdde som president 1998 har världsmarknadspriset på olja femdubblats. Trots en långvarig strejk inom den venezolanska oljeindustrin år 2002, i protest mot förstatligandet av det nationella oljebolaget PdVSA³, har

3 PdVSA står för *Petróleos de Venezuela Sociedad Anónima*. Strejken startade i december 2001 som en protest mot en akt i Venezuelas nya konstitution som förbjuder privatiserandet av PdVSA samt den nya ”kolvätelagen” från 2001, som bland annat föreskriver höjda royalties för privata oljeföretag samt garanterar PdVSA en andel på minst 51 % av ny oljeproduktion och av sökandet efter nya oljefyndigheter. Företagsledare som motsatte sig lagarna utlyste arbetsstopp och konflikten eskalerade när facket (CTV- *Confederación de trabajadores en Venezuela*) och handelskammaren utlyste en strejk för att visa sitt stöd för PdVSA-ledningen. Chávez avskedade bland andra PdVSA:s chef och tillsatte fem nya styrelseledamöter. Oroligheterna och strejken höll i sig och utmynnade i ett försök till statskupp mot Chávez i april 2002. I slutet av 2002 initierade oppositionen ytterligare en lockout som pågick till februari 2003. Avbrotten i oljeproduktionen under åren 2002-2003 innebar svåra förluster för den venezolanska ekonomin (Kozloff 2006: 25-27).

prissituationen möjliggjort en hög tillväxt för den venezolanska ekonomin och ökade satsningar på offentliga utgifter. Till exempel har stora satsningar gjorts på alfabetisering och sjukvård. Det är också landets oljeresurser som har möjliggjort Hugo Chávez utrikespolitiska linje, som till stora delar baseras på avtal om olja och gas i utbyte mot andra produkter eller tjänster. Denna *oljediplomati* är något som karakteriserar Chávez utrikespolitik både i Latinamerika och utanför regionen (Sveriges ambassad, Bogotá, 2007).

Det kanske mest utmärkande för den utrikespolitik som Chávez bedriver är dess fokus på regional integration och stärkande av det latinamerikanska samarbetet inom områden som ekonomi, handel, naturresurser, sociala frågor och infrastruktur. Ett viktigt mål för Venezuelas regering är att minska USA:s inflytande i regionen (Nelin 2007: 2). Detta kan ses som ett led i den venezolanska regeringens strävan efter en förändring av världsordningen, enligt svenska ambassaden i Colombia: ”På ett globalt plan förespråkas en multipolär världsordning som motvikt till vad som uppfattas som nordamerikansk hegemoni” (Nelin 2007: 2).

3.2 Venezuela i internationella organisationer

Trots sin litenhet har Venezuela varit en relativt högljudd röst inom världspolitiken de senaste åren. Bland annat har man tryckt på för en genomgripande reform av FN-systemet (Chávez Frías 2006). Landet kandiderade också under 2006 till en plats i FN:s säkerhetsråd och tävlade där mot Guatemala, vars kandidatur stöddes av USA. Slutligen gavs den latinamerikanska platsen till kompromisskandidaten Panama (Nelin 2007: 7).

Inom WTO har Venezuela deltagit i G20-, G33- och NAMA 11-grupperna, som samlar utvecklingsländer med liknande agendor i förhandlingarna i Doha-rundan (Page et al 2008: 5).

3.3 USA: Hegemon och handelspartner

Något som också kännetecknar den utrikespolitik som Chávez drivit under sin tid som president är ett motstånd mot USA:s hegemonstatus samt den imperialism och nyliberalism som USA sägs representera. Den venezolanska regeringens motstånd mot USA och misstänksamhet mot Bush-administrationens intentioner i Latinamerika ska ses mot en bakgrund av USA:s historiskt starka inflytande i Latinamerika och Washingtons inblandning i regionens politik. USA har givit stöd till bland andra Batista-diktaturen på Kuba och Somozas diktatur i Nicaragua och har historiskt motarbetat vänsterledare i regionen (Walt 2005: 106). Parallellt med motståndet mot USA:s dominans säger sig Chávez regering vilja motarbeta det Washington-konsensus som bland andra de internationella institutionerna IMF

och Världsbanken representerar. Dessa institutioner ligger bakom de strukturanpassningsprogram som fick allvarliga konsekvenser för många latinamerikanska staters ekonomier från 1980-talet och framåt. Som storfinansiär av dessa institutioner samt förespråkare av en nyliberal ekonomisk politik, ses USA representera just det konsensus som den socialistiske Chávez vill bekämpa (Forero & Goodman 2007).

Hugo Chávez antiamerikanska retorik har eskalerat under hans tid vid makten och relationerna mellan Venezuela och USA har varit särskilt kyliga sedan den misslyckade kuppen mot Chávez i april 2002, efter misstankar om att Washington var inblandat i planeringen av kuppen (Kozloff 2005). Bland annat har Chávez i tal hänvisat till George W. Bush som ”Mr Danger” och ”djävulen” samt fördömt det han benämner som amerikansk imperialism (Reel 2005, Chávez Frías 2006).

Trots de kyliga relationerna mellan Caracas och Washington, fortsätter USA att vara Venezuelas viktigaste handelspartner och mottagare av drygt 60 % av landets oljeexport (Sveriges ambassad i Colombia, 2007). Beroendet är ömsesidigt eftersom Venezuela är en av de fem viktigaste källorna till amerikansk oljeimport (EIA 2008). I USA finns raffinaderier som är specialutrustade för att hantera den tunga venezolanska råoljan. Både närheten till USA och det faktum att inga andra länder har lika väl utrustade raffinaderier innebär att en minskad export till USA till förmån för andra länder skulle innebära ökade kostnader för Venezuela (Reel 2005; Kozloff 2005).

Även om Venezuela är beroende av USA för export av sin olja, säger sig den venezolanska regimen eftersträva större självständighet från den amerikanska ekonomin. Av denna anledning omplacerade man år 2005 sina utländska valutareserver från amerikanska obligationer till insättningar i europeiska banker (Delgado 2005). Sedan starten av Banco del Sur (se nedan) har man placerat stora delar av reserverna i den nya utvecklingsbanken. Chávez har även uttryckt intresse för att byta oljevalutan från dollar till euro (BBC News 2006 (b)).

3.3.1 Militära ställningstaganden

Kort efter att Chávez regering hade tillträtt, 1999, beslutade regimen om flygförbud i venezolanskt luftrum för amerikanska jakt- och övervakningsplan. Förbudet försvårade genomförandet av Plan Colombia, det USA-finansierade ”kriget mot knarket” i Colombia (Rohter 1999). USA:s president George Bush tog senare bort Venezuela från sin lista på allierade i bekämpningen av knarket och anklagade bland annat Chávez för att inte göra tillräckligt för att stoppa genomströmningen av kokain genom Venezuela samt för att underlätta Farcgerillans arbete genom att ge dem fristäder på venezolansk mark. Samtidigt hävdade Venezuelas regering att anklagelserna hade politiska motiv och att man gjorde sitt yttersta för att bekämpa droghandeln (Kozloff 2006: 150, ref. till Dudley & Bachelet 2005).

De senaste åren har Chávez satsat stora resurser på att upprusta landets militära kapacitet med framför allt ryska vapen och stridsflygplan. Mellan år 2004 och 2006 ökade Venezuela sina vapeninköp med 35 %, något som Chávez bland

annat motiverade med ett ökat hot från USA (Halkjaer 2008).

3.3.2 Kontakter som upprör

Hugo Chávez har under sin tid som president sökt stärka Venezuelas kontakter med länder som inte ses med blida ögon av USA:s ledning. Ett exempel är Iran, med vars regering Venezuela har skrivit under avtal som bland annat berör gemensam oljeutvinning och uppstartande av ett gemensamt företag för petrokemi och stålproduktion (BBC News 2006 (a)). Banden mellan Chávez och Kubas före detta president Fidel Castro är starka och länderna har ett nära samarbete inom flera områden som handel, energi och sjukvård.

Från amerikanskt håll uttrycks oro inför Venezuelas stöd till ”statliga sponsorer av terrorism”, Iran och Kuba, i en nyligen utgiven rapport om terrorhot i världen. Venezuela är enligt rapporten en källa till oro i fråga om globala terrorhot, både genom sina nära kontakter med stater som Iran och Kuba och genom sin ovilja att samarbeta med USA i kriget mot terrorismen. I rapporten nämns också Chávez ideologiska sympatier med de colombianska gerillagrupperna Farc och ELN.⁴ Venezuela har tillbakavisat anklagelserna och menar att de är politiskt motiverade (Labott 2008).

3.4 Visionen om ett enat Latinamerika

Under hela sin tid som president har Hugo Chávez konsekvent refererat till Simón Bolívar⁵ som ”den store befriaren” och manifesterat sin tillgivenhet till den venezolanske frihetshjälten bland annat genom att döpa om staten till Bolivarianska republiken Venezuela. Bolívars vision om ett enat ”Storcolombia” har legat till grund för Chávez försök att stärka integrationen mellan Venezuela och de andra andinska länderna - Colombia, Ecuador, Peru och Bolivia (Kozloff 2006: 133-134).

Visionen om en fördjupad integration mellan de andinska länderna till trots, drog sig Venezuela ur den andinska gemenskapen, CAN (Comunidad Andina, bestående av Colombia, Ecuador, Peru och Bolivia) i april 2006. Istället sökte man medlemskap i handelssamarbetet Mercosur, där Brasilien, Argentina, Paraguay och Uruguay ingår. Orsaken till detta angavs ha att göra bland annat med CAN-ländernas, framför allt Colombias, inriktning mot frihandel. Inom Mercosur har Venezuela varit drivande för större inflytande för de mindre

⁴ Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia och Ejército de Liberación Nacional.

⁵ Venezolansk general som deltog i befriandet av Peru, Venezuela, Colombia, Bolivia och Ecuador från det spanska kolonialväldet under 1820-talet.

medlemsstaterna samt hänsynstagande till sociala aspekter i handelssamarbetet (Eidman & Nelin, 2007).

Målet med ökad integration med grannländerna och i hela Latinamerika gäller inte bara handel utan även infrastruktur, sociala frågor, energiförsörjning och ekonomi. Ett exempel är planerna på en 8000 kilometer lång gasledning, Gasoducto del Sur, som är tänkt att sträcka sig från Venezuela över Brasilien till Bolivia och Argentina. Förhoppningen är att ett utökat samarbete på energifronten skulle göra Venezuela mindre beroende av exporten till USA (Nelin 2007: 7).

3.4.1 Banco del Sur: Syd bestämmer villkoren

Venezuela har sedan Chávez tillträdde 1999 betalat tillbaka sina skulder till IMF och Världsbanken och i maj 2007 deklarerade den venezolanska presidenten landets utträde ur de båda institutionerna, som enligt Chávez domineras av USA-imperialism (Hudson, 2007). Den venezolanska regimen hjälpte även Argentina att bli fri från sin skuld till låneinstitutionen IMF, genom ett köp av argentinska statsobligationer till ett värde av en miljard dollar år 2005 (Balch, 2005). Genom att på detta sätt bli oavhängiga det ekonomiska stödet från Washington konsensusinstitutionerna, lades grunden till ett mer självständigt banksamarbete mellan de sydamerikanska staterna.

I december 2007 samlades statscheferna från Argentina, Bolivia, Brasilien, Ecuador, Paraguay och Venezuela i Buenos Aires för att officiellt starta upp Banco del Sur ("Syds bank"). Även Uruguay är medlemsstat i banken. Banco del Sur, som från början initierades av de venezolanska och argentinska regeringarna, är i första hand tänkt att finansiera infrastrukturprojekt och utvecklingsrelaterade projekt i regionen och kan ses som en slags motvikt till de internationella finansinstitutionerna IMF, Världsbanken och den Interamerikanska utvecklingsbanken. Banken ska även kunna låna ut pengar vid naturkatastrofer och nationella kriser. (Guerrero, 2008). Till skillnad från de internationella institutionerna som har lånat ut stora summor till de latinamerikanska regimerna mot krav på strukturella anpassningsprogram, är idén med banken att de sydamerikanska staterna tillsammans ska hantera sina resurser och gemensamt bestämma villkoren för till exempel lån. Fortfarande är inte detaljerna om hur banken ska styras och hur mycket de olika medlemsstaterna ska bidra med klara, men en utgångspunkt är att medlemsstaternas röster ska väga lika tungt oavsett grad av finansiering (till skillnad från IMF, där medlemmarnas röster är vägda efter deras bidrag till institutionen). I samband med öppnandet av banken, deklarerade Chávez att projektet aldrig hade varit möjligt att genomföra tio år tidigare och att det nu var fråga om "en politisk gärning som är en del av ett ekonomiskt och socialt krig" (Seitz, 2007).

3.4.2 ALBA – det bolivarianska alternativet

Det latinamerikanska samarbetet ALBA står för *Alternativa Bolivariana para*

América Latina y el Caribe ("det bolivarianska alternativet för Latinamerika och Karibien"). Samarbetet initierades av Hugo Chávez och Kubas president Fidel Castro år 2001, som ett alternativ till det frihandelsområde som USA ämnade skapa med de latinamerikanska länderna (FTAA – Free Trade Area of the Americas). Venezuela och Kuba var de två första medlemsländerna när organisationen startade år 2004. Initiativets vision är en ekonomisk, social och politisk integration av de latinamerikanska och karibiska länderna, med fokus på social välfärd istället för frihandel. Enligt ALBA:s egen hemsida är alternativet "ett förslag på en annorlunda integration". Till skillnad från FTAA, som utgår ifrån företagsintressen, lägger ALBA sitt fokus på fattigdomsbekämpning och kampen mot social exkludering och utgår därför från det latinamerikanska folkets egna intressen (ALBA).

I nuläget är fem stater medlemmar av ALBA: Venezuela, Bolivia, Kuba, Nicaragua och den karibiska östaten Dominica. Inom ramen för ALBA har bland annat en alternativ latinamerikansk tv-kanal, Telesur, startats upp, och flera samarbetsavtal inom olika områden skrivits under. Framför allt har det handlat om avtal som rör energisamarbeten, till exempel mellan Venezuela och Bolivia. I praktiken är de konkreta handelsfrämjande åtgärderna inom organisationen dock än så länge få, enligt Nelin (2007: 6).

3.5 Oljediplomati

I försök att diversifiera sin handel och bli mindre beroende av USA som handelspartner, har Venezuela sökt efter andra länder att exportera sin olja till. I mars 2007 skrev landet på olika samarbetsavtal med Kina till ett totalt värde av sex tusen miljoner dollar. Där ingick bland annat avtal om utforskning av nya oljefyndigheter samt ett viktigt avtal om samarbete mellan ländernas statliga oljebolag. Detta samarbete fördjupades år 2008 med ytterligare avtal om samarbete inom områdena energi, utveckling och jordbruk (Menpet 2007, 2008).

Sedan tidigare har Venezuela inom ramen för samarbeten som PetroSur (Argentina, Brasilien, Paraguay och Venezuela) och PetroCaribe (14 karibiska stater) exporterat olja till subventionerade priser till stater i Latinamerika och Karibien. Ofta betalas inte oljan i någon valuta utan med byteshandel, något som också minskar dollarns betydelse som oljevaluta. I det sedan länge pågående samarbetet med Kuba har till exempel Kuba fått importera subventionerad venezolansk olja i utbyte mot att fler än 12 000 kubanska läkare har kommit för att arbeta i fattiga områden i Venezuela (Ellner 2005). På sikt är den venezolanska regeringens mål att integrera energisamarbetet i hela den latinamerikanska regionen i ett så kallat PetroAmérica.

I Venezuela har Chávez kritiserats, och även ifrågasatts inom de egna leden, för att han lägger så stora resurser på utrikespolitiken när landet fortfarande har en så stor andel fattiga. De höga oljepriserna har dock gjort det möjligt att satsa både på sociala program i landet och att dra nytta av sina oljetillgångar i den utrikespolitiska strategin (Nelin 2007: 3).

3.6 Vågad retorik och multipolära intentioner

Chávezregeringens intentioner med sin förda politik är uttalade: att arbeta för en mer multipolär världsordning, för minskat amerikanskt inflytande och mot Washington konsensus och det man anser vara en nyliberal och imperialistisk hegemoni. Redan år 2000, efter bara två år som president, uttalade Chávez en vision som skulle styra Venezuelas framtida utrikespolitik: ”The 20th century was a bipolar century, but the 21st is not going to be unipolar. The 21st century should be multipolar, and we all ought to push for the development of such a world.” (Rohter 2000). Bland andra Nelin (2007: 7) menar att utrikespolitiskt har Chávez under senare år visat att hans retorik om fördjupad regional integration och minskat amerikanskt inflytande är mer än bara tomma ord.

Ett av Chávez mest uppmärksammade tal på senare år, ett anförande i FN:s generalförsamling den 20 september 2006, visar också tydligt att han inte är rädd för att uttala sina kontroversiella åsikter och intentioner inför världens ledare:

Yesterday (...) the President of the United States, whom I refer to as the Devil, came here talking as if he owned the world. (...) As the spokesperson for imperialism, he came to give us his recipes for maintaining the current scheme of domination, exploitation and pillage over the peoples of the world. (...) That is to say, the U.S. imperialism (...) is making desperate efforts to consolidate its hegemonic system of domination. We cannot allow this to happen. We cannot allow a world dictatorship to be installed or consolidated. (Chávez Frías 2006).

Chávez retorik är ofta starkt ideologisk och tar inte alltid hänsyn till diplomatiska oskrivna regler (som ovanstående citat visar), men han har genom åren varit konsekvent i sitt avståndstagande från USA:s dominans i det internationella systemet, kanske framför allt på det ekonomiska planet, och i sitt framhållande av en alternativ multipolär världsordning samt latinamerikansk enhet. Det senare är tydligt i ett uttalande om en förlängning av de latinamerikanska staternas samarbete, en slags ”Sydamerikas gemenskap”, i samband med ett besök i Montevideo, Uruguay, i mars 2005: ”Bara när vi är förenade på riktigt kan vi bli fria – det är vår stora utmaning” (El Universal 2005).

3.7 Vem lyssnar på Chávez?

Venezuela och Hugo Chávez har de senaste åren spelat en viktig roll i den latinamerikanska regionen med sina ansträngningar för en fördjupad regional integration. Trots vänstervågen som sveper genom Latinamerika är dock antalet regeringar som fullt ut slutit upp bakom Chávez få: I praktiken har han bara fullt stöd för sin politik från bundsförvanterna Kuba och Bolivia. Chávez kan även sägas ha reellt politiskt inflytande i Nicaragua och Ecuador, enligt Nelin (2007: 8). Övriga vänsterregeringar i regionen har däremot antagit en något avvaktande hållning till Chávez och tar avstånd från hans mest radikala idéer. Hos de

konservativa regeringarna i Colombia, Mexiko och Guatemala kan inte Chávez räkna med att ha något inflytande. Däremot ställer sig flera stater principiellt positiva till ökad integration i regionen (Nelin 2007: 8-9).

4 Mjuk balansering - eller något annat?

Kan de exempel från Venezuelas utrikespolitik som här har presenteras betecknas som mjuk balansering, eller bör de snarare ses som försök till utvecklande av en mer multipolär världsordning? Svaret kan naturligtvis vara både och, då en mer multipolär världsordning skulle innebära en minskning av USA:s dominans och relativa makt i det internationella systemet.

4.1 Ur ett ”traditionellt” perspektiv

Innan analysen av exemplen utifrån denna uppsats operationalisering av mjuk balansering görs, kan det vara intressant att se om några av exemplen skulle klassas som mjuk balansering utifrån redan existerande definitioner av begreppet.

Papes fyra mekanismer av mjuk balansering är territoriellt nekande, fördröjande diplomati, ekonomiskt stärkande samt signalerande om beslutsamhet (Pape 2005: 36-37). Det kan konstateras att Venezuela genom att neka USA tillträde till sitt luftrum år 1999 uppfyller det första; att de ekonomiska samarbeten man eftersträvar inom Latinamerika kan ses som försök att omfördela den relativa makten för att på sikt försvaga den amerikanska ekonomin (och stärka de latinamerikanska staternas ekonomier) samt att man genom det ”alternativa samarbetet” ALBA visar beslutsamhet i sitt motarbetande av den amerikanska ambitionen att skapa en helamerikansk frihandelszon. Vad gäller fördröjande diplomati kan inget av de exempel på venezolansk utrikespolitik som här har presenterats kunna sägas kategoriseras som en sådan mekanism. Det som måste understrykas här är dock att även om exemplen kan tyckas passa in i de givna definitionerna, är dessa skrivna utifrån ett fokus på en begränsning av militär makt.

Andra exempel på mjuk balansering som ges av Pape (2003) och Walt (2005), nämligen stöd åt fiender till USA och samarbete med andra stater för att stärka sin förhandlingsposition i globala förhandlingar, kan sägas stämma överens med Venezuelas samarbete med Iran samt medlemskapet i grupperna G20, G33 och NAMA-gruppen i WTO:s Doha-runda. Dock är det tveksamt om Walts exempel på en mjuk balanseringsstrategi uppfyller Brooks och Wohlforths kriterium att strategin ska gå att koppla direkt till USA:s dominans och koncentrationen av makt i systemet.

Utöver detta kan sägas att Chávez retorik visar på tydliga intentioner att begränsa den amerikanska dominansen och arbeta för en mer multipolär världsordning, med ett större latinamerikanskt inflytande.

4.2 Alternativa förklaringar

Lieber och Alexander (2005: 133) avfärdar de flesta strategier som många vill kalla för mjuk balansering som ”normala diplomatiska friktioner”. De flesta exempel på venezolanskt agerande kan dock anses uppfylla Brooks och Wohlforths kriterium att agerandet för att kunna kallas mjuk balansering bör kunna kopplas direkt till USA:s maktkoncentration och dominans i det internationella systemet eller uppfattandet av USA som ett säkerhetshot (2005: 78). Översikten av Venezuelas utrikespolitik gör gällande att ett av regeringens mål är just att minska USA:s möjligheter att påverka politiken och ekonomin i Latinamerika. Att Venezuela dessutom har varit relativt konsekvent i sin självständighetssträvan bidrar också till att de exempel som har presenterats bör kunna tas för mer långsiktiga strategier och inte för agerande baserat på att regeringen har motsatt sig vissa enskilda amerikanska policities. Därför kan invändningen om att dessa exempel skulle vara normala diplomatiska friktioner avfärdas.

I Hugo Chávez retorik märks ett tydligt avståndstagande från USA och då kanske framför allt från president Bushs unilaterala politik. Detta kan ses som ett tecken på Venezuelas balanserande intentioner. Samtidigt kan retoriken förklaras vara en annan strategi för att minska amerikansk makt än mjuk balansering. Enligt Stephen Walt är *delegitimering* en strategi som går ut på att använda en diskurs som ”förlöjligar” eller på annat sätt minskar respekten för USA. En sådan strategi har som mål att ifrågasätta synen på USA:s dominans som självklar och moraliskt acceptabel och istället övertyga andra om att den amerikanska makten över världspolitiken är illegitim och bör motarbetas (Walt 2005: 161). Chávez delegitimerande retorik, till exempel att referera till president Bush som ”djävulen” i FN:s generalförsamling, kan alltså ses som en enskild strategi för att delegitimera Bushs ledarskap och USA:s dominans samtidigt som det kan anses vara en balanseringsindikator.

De exempel som har presenterats kan alla ses som delar av en venezolansk strategi som strävar efter en mer multipolär världsordning. Detta är också ett mål som har uttalats av Chávez. Det är därför viktigt att poängtera att även om en utveckling mot en multipolär världsordning skulle få en direkt inverkan på maktbalansen till USA:s nackdel, är det de strategier som i första hand baseras på maktkoncentrationen i det unipolära systemet och en vilja att begränsa USA:s makt som bör räknas som mjuka balanseringsstrategier.

4.3 Ur ett nytt perspektiv

Översikten av Venezuelas utrikespolitik visar att Venezuelas regering arbetar utifrån två huvudsakliga ambitioner i utformandet av sina utrikespolitiska strategier: en fördjupad integration av de latinamerikanska staterna samt en

minskning av USA:s inflytande i regionen.

I denna strävan söker Venezuela efter samarbetspartners på flera fronter: dels regionalt med en ökad latinamerikansk integration som mål, dels utanför regionen, bland annat i syfte att diversifiera sin handel. Det senare är kontakterna med Kina och Iran bra exempel på. Ekonomiska samarbeten som Mercosur kan ses som mjuk balansering eftersom de i längden kan bidra till att rikta delar av medlemsstaternas handel bort från USA till fördel för de andra medlemmarna, något som på sikt kan stärka Sydamerikas relativa ekonomiska makt jämfört med USA. Dock är det än så länge bara ALBA-samarbetet - startat som en reaktion mot det USA-initierade försöket att skapa ett panamerikanskt frihandelsområde - som kan sägas vara ett samarbete som uttalat har som syfte att motverka amerikanska intressen i medlemsländerna.

Venezuelas samarbete med Iran och Kuba får direkta konsekvenser för USA:s möjlighet att få ut önskad effekt av sina utrikespolitiska policier gentemot dessa stater. Ekonomiskt sett är Venezuela en viktig allierad, framför allt för Kuba, och Chávez stöd kan förhindra att USA:s hårda politik mot dessa stater får alltför allvarliga konsekvenser.

Vissa exempel i den empiriska presentationen kan vara svåra att se som direkta balanseringsförsök. I fallet med Banco del Sur verkar det främsta målet vara att bli oberoende från de internationella finansinstitutionerna samt att de latinamerikanska staterna själva ska kunna skapa villkoren för den institution som ska finansiera utvecklingen i respektive länder. Om och i så fall hur Banco del Sur påverkar amerikansk ekonomi är ännu för tidigt att säga. Tydligt är i alla fall att det kan ses som ett ställningstagande från medlemsstaternas sida att de företrar att finansiera sina egna utvecklingsprojekt istället för att få sina lån villkorade uppifrån, något som styrks av det faktum att flera av medlemsstaterna har betalat tillbaka sina lån till IMF. Det är svårt att motivera att strävandet efter oberoende från internationella institutioner som IMF och Världsbanken i sig kan definieras som mjuk balansering, även om Chávezregeringens uttalade motstånd mot de "USA-imperialistiska" institutionerna (Hudson 2007) gör det rimligt att anta att ett av Chávez syften med skapandet av banken var att minska Venezuelas beroende av amerikanska tillgångar samt USA:s möjligheter att bestämma spelreglerna för utvecklingsprojekt i Latinamerika. Således kan Venezuela sägas ha balanserande intentioner även bakom detta utrikespolitiska projekt, även om det kanske inte är dessa som huvudsakligen styr det.

Tillsammans med Venezuelas finansiella avståndstaganden från USA:s ekonomi (spekulationer om att använda euro som oljevaluta, byta olja mot andra produkter samt att avlägsna sin valutareserv från USA) kan det ekonomiska samarbetet Banco del Sur ses som mjuk balansering. Genom att frigöra sig från den amerikanska ekonomin kan Venezuela på sikt bidra till att dess påverkansfär minskar, något som direkt minskar USA:s möjligheter att "använda sin ekonomiska överlägsenhet till andra staters nackdel", i linje med uppsatsens operationalisering av mjuk balansering.

Något som komplicerar bilden av landets strävan efter oavhängighet från den amerikanska ekonomin är det faktum att Venezuelas regering fortsätter att exportera olja till USA i samma utsträckning som tidigare, samtidigt som man

ägnar sig åt oljediplomati och regional integration. Det är tydligt att Venezuela fortfarande är starkt beroende av fortsatt amerikansk import av landets olja. Dessutom kan det faktum att Venezuelas ekonomi är så beroende av just olja ses som en svaghet som påverkar effekterna av landets självständighetssträvanden: De band som Chávez har byggt upp till andra länder, både i och utanför regionen, bygger till stor del på Venezuelas oljetillgångar och/eller landets ekonomiska styrka, som ju är direkt beroende av de tillgångarna. Om världsmarknadspriset på olja skulle sjunka kraftigt skulle det försätta både Venezuela och dess samarbetspartners i en svår situation.

4.3.1 Finns det anledning att utveckla teorin?

Skillnaden mellan de tidigare existerande definitionerna av mjuk balansering och den operationalisering som har utarbetats i denna uppsats är att den senare även inkluderar strategier för att begränsa den dominerande statens, i detta fall USA:s, ekonomiska och politiska makt. I en värld med växande ekonomisk interdependens där små staters ekonomier är starkt beroende av stormakters, är detta en viktig utveckling av teorin.

Denna uppsats har visat att en liknande utveckling av teorin kring mjuk balansering kan vara fruktbar i fråga om analyser av mindre staters beteende. När det gäller Venezuela är det tydligt att det framför allt är USA:s ekonomiska dominans, ”imperialismen”, som man vill begränsa. Trots att flera av de venezolanska utrikespolitiska strategierna har som mål att minska USA:s möjligheter till inflytande, kan inte dessa klassificeras som mjuk balansering utifrån existerande definitioner av begreppet. Anledningen är att dessa definitioner fokuserar på militär kapacitet och därför inte tar tillräcklig hänsyn till att obalans i de ekonomiska och politiska maktförhållandena tillåter den dominerande staten att sätta spelreglerna inom en rad områden på den internationella arenan. Detta drabbar främst mindre stater som har små möjligheter att påverka globalt. En mer inkluderande definition av mjuk balansering, liknande denna operationalisering, skulle därför vara relevant då den skulle få förklaringskraft i analyser av dessa staters agerande inom det nuvarande unipolära systemet.

Slutligen måste nämnas att Venezuelas status som oljeländ är något som försvårar möjligheterna att dra generella slutsatser om operationaliseringens användningsområde. Även om Chávez drivs av en tydlig ideologisk agenda, står det klart att oljan spelar en väldigt stor roll för Venezuelas möjligheter att balansera gentemot USA. Därför skulle det vara önskvärt med ytterligare studier av andra mindre staters ageranden för att komplettera de slutsatser som dras här.

5 Slutsatser

Många av de mjuka balanseringsmekanismer och definitioner från existerande teorier som presenterades i den teoretiska delen av denna uppsats går att applicera på de beskrivna exemplen på venezolanska utrikespolitiska strategier. Sett ur det existerande mjuka balanseringsperspektivet skulle några av Venezuelas strategier kunna definieras som försök till mjuk balansering, med reservation för att de allra flesta författare enbart hänvisar till andra rangens stormakter. Det är dock viktigt att påpeka att inget av dessa ageranden, med undantag för nekandet av tillträde till luftrummet, i första hand var eller är ämnade att minska USA:s militära makt, vilket bör vara målet enligt existerande definitioner. Istället är det den ekonomiska makten som har legat i fokus.

Detta bidrar till att svara på denna uppsats första frågeställning: Hur kan begreppet mjuk balansering utvecklas och operationaliseras för att inkludera försök att begränsa andra former av makt än den militära, samt för att kunna användas i analyser av mindre staters beteenden? Ett försök till utvecklande har gjorts i och med denna operationalisering. En skillnad är att större vikt läggs på staters intentioner med sina valda policier - om en stat utgår från policier som kan länkas direkt till USA:s status som dominerande makt och har intentionen att förbättra sina odds i den rådande ordningen, bör detta kunna räknas som mjuk balansering. Operationaliseringen kan anses brista något i tydlighet och en önskad utvecklad definition skulle med fördel kunna vara ännu tydligare i att definiera skillnaden mellan en mjuk balanseringsstrategi och en strategi som syftar generellt mot en mer multipolär ordning. Dock visar de empiriska exemplen på värdet av en liknande utveckling: det är tydligt att flera av Chávezregeringens strategier kan härledas till USA:s dominans och maktkoncentrationen i det unipolära systemet. Trots detta ses de inte som exempel på mjuk balansering enligt existerande definitioner därför att strategierna inte har USA:s militära makt som huvudsakliga mål och för att Venezuela är för litet för att ensamt kunna begränsa USA:s makt.

Frågan om Venezuelas beskrivna strategier kan klassificeras som mjuk balansering utifrån denna uppsats operationalisering av begreppet får anses ha besvarats i ovanstående analys. Även om inte alla enskilda exempel kan sägas ha direkt effekt på USA:s möjlighet att utöva sin makt till Venezuelas nackdel, är det tydligt att Chávez utrikespolitiska strategier baseras på en långsiktig ambition att minska USA:s inflytande och makt, framför allt på den ekonomiska arenan, och det kan därför hävdas att Venezuelas strategier är av mjuk balanseringsnatur.

Denna uppsats har velat visa både på de brister och på den potential som finns i konceptet mjuk balansering. Analysen av Venezuelas utrikespolitik har hjälpt till att belysa några viktiga element som med fördel kan tillföras för att utveckla teorin. Långt ifrån allt agerande som går emot USA:s policier eller utrikespolitiska ambitioner kan räknas som mjuk balansering. Däremot har teorin

potential att ha en god förklaringskraft i analyser av stater beteende i det unipolära internationella systemet. Ännu mer så om den även tar hänsyn till mindre stater och de ekonomiska och politiska hot som de upplever från USA:s dominans.

6 Referenser

- ALBA. "¿Qué es la Alternativa Bolivariana para América Latina y el Caribe?", ALBA: www.alternativabolivariana.org, 2008-08-05.
- Balch, Oliver, 2005. "Goodbye and good riddance", *The Guardian*, 2005-12-19. The Guardian: www.guardian.co.uk, 2008-08-09.
- BBC News, 2006 (a). "Iran and Venezuela bolster ties", 2006-09-17. BBC News: www.bbc.co.uk, 2008-06-14.
- BBC News, 2006 (b). "Venezuela may 'swap oil currency'", 2006-05-17. BBC News: www.bbc.co.uk, 2008-06-14.
- Brooks, Stephen G. och Wohlforth, William C., 2005. "Hard Times for Soft Balancing", s 72-108 i *International Security*, vol. 30, nr 1 2005.
- Chávez Frías, Hugo, 2006. "Statement at the 61st United Nations Assembly" (non-official translation), *Law and Business Review of the Americas*, vol. 12, nr. 4, 2006.
- CNN, 2000. "Venezuela's Chávez exhorts OPEC leaders to demand 'justice' from developed nations", 2000-09-28. CNN: www.cnn.com, 2008-08-05.
- Delgado, Bernardo, 2005. "Venezuela Withdraws Foreign Reserves from U.S.", *Venezuela Analysis*, 2005-10-01. *Venezuela Analysis*: www.venezuelanalysis.com, 2008-07-24.
- Eidman, Johan och Nelin, Petter, 2007. "Landrapport Venezuela: Venezuela och relationerna inom den Andinska Gemenskapen". *Swedish Trade*: www.swedishtrade.se, 2008-08-13.
- Ellner, Steve, 2005. "Venezuela's 'Demonstration Effect': Defying Globalization's Logic", *Venezuela Analysis*, 2005-10-17. *Venezuela Analysis*: www.venezuelanalysis.com, 2008-08-14.
- El Universal, 2005. "Chávez resalta trascendencia del mandato", *El Universal* 2005-03-02. El Universal: www.eluniversal.com, 2008-08-06.
- Energy Information Administration, 2008. "Crude Oil and Total Petroleum Imports 15 Countries – April 2008 Imports Highlights". Energy Information Administration, Official Energy Statistics from the US Government: http://www.eia.doe.gov/pub/oil_gas/petroleum/data_publications/company_level_imports/current/import.html, 2008-06-18.
- Forero, Juan och Goodman, Peter S., 2007. "Chávez Builds His Sphere of Influence", *Washington Post*, 2007-02-23. *Washington Post*: www.washingtonpost.com, 2008-08-14.
- Guerrero, Antonio, 2008. "Bansur takes off", *Global Finance* vol 22 nr 1, 2008.
- Halkjaer, Erik, 2008. "Sydamerika rustar upp", s 8-9 i *PAX* (Svenska Freds) nr 1, 2008.
- Hudson, Saul, 2007. "Venezuela to quit IMF, World Bank", Reuters, 2007-04-30.

- Reuters: www.reuters.com, 2008-08-13.
- Hurrell, Andrew, 2006. "Hegemony, liberalism and global order: What space for would-be great powers?", *International Affairs*, vol. 26, nr 1, 2006.
- Ikenberry, John, 2001. "Getting Hegemony Right", *The National Interest*, spring 2001.
- Kozloff, Nicholas, 2005. "Venezuelas Chávez: 'Oil is a Geopolitical Weapon'", *Venezuela Analysis*, 2005-03-29. *Venezuela Analysis*: www.venezuelanalysis.com, 2008-08-14.
- Kozloff, Nicholas, 2006. *Hugo Chávez: Oil, Politics and the Challenge to the United States*. New York och Houndmills: Palgrave MacMillan.
- Labott, Elise, 2008. "U.S. terror report cites Venezuela, Iran", 2008-04-30. CNN: www.cnn.com, 2008-08-05.
- Lieber, Keir A. och Alexander, Gerard, 2005. "Waiting for Balancing: Why the World Is Not Pushing Back", s 109-139 i *International Security*, vol. 30, nr 1 2005.
- Mearsheimer, John, 2001. *The Tragedy of International Politics*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Menpet: Ministerio del Poder Popular para la Energía y Petróleo, Gobierno Bolivariano de Venezuela, 2007. "China y Venezuela firman acuerdos energéticos por 6 mil millones de dólares", 2007-03-26. Menpet: http://www.menpet.gob.ve/noticia/individual.php?a=006_0291_27-03-2007.php, 2008-06-23.
- Menpet: Ministerio del Poder Popular para la Energía y Petróleo, Gobierno Bolivariano de Venezuela, 2008. "Nuevos acuerdos profundizan la cooperación entre China y Venezuela", 2008-05-09. Menpet: http://www.menpet.gob.ve/noticia/individual.php?a=001_0911_12-05-2008.php, 2008-06-23.
- Nelin, Petter (sammanställare), 2007. "President Hugo Chávez inflytande i Latinamerika", promemoria 2007-06-29. Sveriges ambassad, Bogotá, Colombia. www.swedenabroad.com, 2008-06-15.
- Page, Sheila; Calí, Massimilio och te Velde, Dirk Willem, 2008. "Development package at the WTO: What do developing countries want from the Doha round?", Overseas Development Institute: www.odi.org.uk, 2008-08-11.
- Pape, Robert A., 2003. "Soft Balancing: How the World Will Respond to U.S. Preventive War on Iraq", Oak Park Coalition for Truth and Justice, 2003-01-20. OPCTJ: <http://www.opctj.org/articles/robert-a-pape-university-of-chicago-02-21-2003-004443.html>, 2008-08-10.
- Pape, Robert A., 2005. "Soft Balancing against the United States", s 7-45 i *International Security*, vol. 30, nr 1 2005.
- Paul, T.V., 2005. "Soft Balancing in the Age of U.S. Primacy", s 46-71 i *International Security*, vol. 30, nr 1 2005.
- Reel, Monte, 2005. "Chavez Stokes Confrontation Over U.S. Role in Venezuela", *Washington Post*, 2005-07-19. *Washington Post*: <http://www.washingtonpost.com>, 2008-06-19.
- Rohter, Larry, 1999. "Pullout From Panama and Venezuelan Reluctance Leave Gap in U.S. Air War on Drugs", *New York Times* 1999-08-14. New York

- Times: www.newyorktimes.com, 2008-08-10.
- Rohter, Larry, 2000. "The World; A Man With Big Ideas, a Small Country... and Oil", *New York Times*, 2000-09-24. New York Times: www.newyorktimes.com, 2008-08-15.
- Seitz, Max, 2007. "Ponen en marcha el Banco del Sur", *BBC Mundo*, 2007-12-10. BBC Mundo: www.bbc.co.uk/hi/spanish, 2008-06-25.
- Sveriges ambassad, Bogotá, Colombia, 2007. "Landrapport för Venezuela". www.swedenabroad.com, 2008-06-15.
- Tomz, Michael, 2007. "Domestic Audience Costs in International Relations: An Experimental Approach", s 821-840 i *International Organization*, vol. 61, 2007.
- Walt, Stephen M., 1987. *The Origins of Alliances*. New York: Cornell University Press.
- Walt, Stephen M., 2004. "Can the United States Be Balanced? If So, How?" Delivery at the 2004 Annual Meeting of the American Political Science Association, September 2004.
- Walt, Stephen M., 2005. *Taming American Power: The Global Response to U.S. Primacy*. New York och London: W.W. Norton & Company.
- Waltz, Kenneth N, 1979. *Theory of International Politics*. Reading, Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company.
- Wiberg, Håkan, 1987. "The Security of Small Nations: Challenges and Defences", s 339-363 i *Journal of Peace Research*, vol. 24, nr 4, 1987.